

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้
ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู*
DEVELOPMENT OF ACTIVE LEARNING ACTIVITIES USING HISTORICAL LEARNING
RESOURCES IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE
FOR STUDENT TEACHERS

พัศสกรณ์ วิวรรณมงคล

Phatsakon Wiwanthamongkhon

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail: ajphatsakon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบ แบบประเมินโครงการ แบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละของค่าประสิทธิภาพ ค่าสถิติ (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียดดังนี้ ขั้นที่ 1 การเตรียมปัญหาประเด็นแหล่งเรียนรู้ (Preparing) ขั้นที่ 2 วางแผนสู่แหล่งเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Planning) ขั้นที่ 3 ลงมือทำค้นคว้าสร้างความเข้าใจ (Proceeding) ขั้นที่ 4 ทบทวนไตร่ตรองแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (Pondering) ขั้นที่ 5 นำเสนอแบ่งปันรายงานผลการศึกษา (Presenting) มีประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ (E_1/E_2) เท่ากับ 80.04/80.11 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินการพัฒนาโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในระดับดี 3) ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบ Active Learning; แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์; จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

Objectives of this research article were to: 1. Develop an active learning activity using historical learning resources in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province for student teachers, 2. Study achievement, and 3. Study satisfaction of active learning activities. The sample group were 30 students of the first year in Social Studies. The research tools were: learning activity plans, quizzes, project assessment, satisfaction assessment form. The data were analyzed by using statistics including mean, standard deviation, percentage of performance, statistical (t-test) and content analysis.

The research results were found as follows. 1. The development of an Active Learning activities using historical learning resources in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province were: step 1 Preparation of problems, issues, learning resources (Preparing), step 2 Planning for learning resources with activities (Planning), step 3 Doing research and build understanding (Proceeding), step 4 Reviewing, pondering, exchanging, learning (Pondering), and step 5 Presenting and sharing the study report (Presenting). An efficiency of processes and results (E1 / E2) was 80.04 / 80.11 compared to the 80/80 criterion. 2. The achievement after learning was significantly higher than the pre-study at the .05 level, and the evaluation of the development of the learning resources project was at a good level. 3. Overall satisfaction with learning activities in Active Learning was at a high level.

Keywords: Active learning; Historical learning sites; Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

การที่จะสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมฐานความรู้ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องสร้างลักษณะนิสัยรักการเรียนรู้ ผู้คนในสังคมต้องตระหนักว่า การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ความรู้ที่ได้จากสถานศึกษาไม่ใช่องค์ความรู้ที่ให้คำตอบหรือให้ความกระจ่างกับชีวิตได้ทั้งหมด เพื่อสร้างศักยภาพในการดำเนินชีวิตเราจะต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆอีกมากมายจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆรอบตัวเรา แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นมิใช่เป็นเพียงสถานที่เก็บรวบรวมจัดหมวดหมู่และแสดงของเก่าอย่างที่เรามองเห็นหากแต่ยังมีบทบาทที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความกระหายใฝ่รู้ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความคิดใหม่ๆในการพัฒนาวิทยาการและความรู้ ที่หลากหลาย

สาขา ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นชุมพลที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เป็นอยู่สู่สังคมแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นแนวทางการปฏิบัติ ผ่านการสร้างความรู้ของครูและคนในชุมชนที่จะได้นำไปใช้จริงในการเรียนอย่างมีคุณภาพ (อุดม เขยกีวงศ์, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น มีความสำคัญต่อผู้เรียนที่จะได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่น เป็นการแสวงหาแนวทางการศึกษาใหม่เป็นปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก เป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนาน ที่มีมาทุกยุคสมัย (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิสร จันทรสขุ, 2552; ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2545) แต่ในวงการศึกษาก็ได้ให้ความสนใจและความสำคัญมากขึ้น แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้แนวใหม่ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process of Learning) การเรียนรู้โดยปฏิบัติจริง (Learning by doing) และแหล่งเรียนรู้สามารถช่วยผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงรู้จักคิดแบบองค์รวม และการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายเป็นแหล่งเอื้ออำนวยให้ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการให้แก่ผู้เรียนได้สมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับจากแหล่งการเรียนรู้ไปสู่ประสบการณ์จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญมาก แต่ละแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์ และมีเนื้อหาสาระหลากหลายที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มีการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่สนใจในการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ ทำให้ผู้เรียนได้แต่ความรู้ และความจำจากการบรรยาย มีเพียงบางที่เท่านั้นที่มีกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เหมือนกันไม่ได้จัดเตรียมฝึกและพัฒนาการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่สนใจในการพัฒนา ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นเมืองมรดกโลก มีทั้งโบราณสถานต่างๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งควรแก่การส่งเสริมการเรียนรู้ อีกทั้งกระบวนการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปในยุคศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยการใช้ฐานทางวัฒนธรรมมาพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ได้เกิดกระบวนการพัฒนาทางทักษะ และการพัฒนานวัตกรรมจากแหล่งการเรียนรู้ตามความเหมาะสม รวมถึงเป็นเครื่องมือที่หลากหลายสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ได้มีนโยบายจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยมีพื้นที่การให้บริการการศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพัฒนาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ในแหล่งเรียนรู้และวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้มีอยู่อย่างยาวนาน และการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ได้มี วิสัยทัศน์ ในการมุ่งผลิตบัณฑิต พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม วิจัยและให้บริการ

ทางการศึกษาที่สอดคล้องตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อก้าวสู่สากล และพันธกิจในการผลิตบัณฑิตและสร้างโอกาสทางการศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพโดยสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสำหรับสาขาวิชาสังคมศึกษาเป็นสาขาที่เน้นการพัฒนาให้นักศึกษาครูได้มีความรู้ และทักษะความสามารถครบทุกด้าน และได้ฝึกลงมือปฏิบัติจริง ได้ประสบการณ์ เพื่อนำไปประกอบอาชีพครู ได้อย่างภาคภูมิใจ ดังที่ พรทิพย์ วงศ์ไพบุลย์ (2560) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ต้องมีความท้าทายและให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศ การมีส่วนร่วม การอภิปรายและการสร้างสรรค์สู่การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสาขาวิชาสังคมศึกษาได้พยายาม มุ่งเน้นพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้นั้นผู้สอนต้องเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและได้ทักษะกระบวนการการเรียนรู้ที่ควรค่าต่อการนำไปถ่ายทอด และด้วยสาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่โดยรอบที่เป็นเอกลักษณ์ จึงมุ่งเน้นการปลูกฝังกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษา สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนและเสริมความรู้ตามหลักสูตรของสาขาวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำหรับนักศึกษาครู และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการสู่วิถีชีวิตจริงและถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสู่อนุชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักศึกษาครู
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักศึกษาครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู เป็นการศึกษาเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2561

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ตามการลงทะเบียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

3.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน ได้แก่ 1) การเตรียมปัญหาประเด็นแหล่งเรียนรู้ (Preparing) 2) วางแผนสู่แหล่งเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Planning) 3) ลงมือทำค้นคว้าสร้างความเข้าใจ (Proceeding) 4) ทบทวนไตร่ตรองแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (Pondering) 5) นำเสนอแบ่งปันรายงานผลการศึกษา (Presenting) รวมจำนวน 15 ชั่วโมง

3.2 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ

3.2.2 แบบประเมินการพัฒนาโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ จำนวน 1 ฉบับ

3.2.3 แบบประเมินความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ

4. การดำเนินการวิจัย

4.1 ออกแบบโครงการศึกษาวิจัยเพื่อขอรับงบประมาณ และศึกษาเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.2 ดำเนินการพัฒนารอบการวิจัย ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือสำหรับการวิจัย

4.3 ดำเนินการสำรวจและคัดกรองแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในการจัดกิจกรรมเสริมให้แก่ นักศึกษาครู

4.4 ทำการประชุมชี้แจงนักศึกษาครูและเป้าหมายการพัฒนา ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest)

4.5 ศึกษาและพัฒนา นักศึกษาครูตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมปัญหาประเด็นแหล่งเรียนรู้ (Preparing) ขั้นที่ 2 วางแผนสู่แหล่งเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Planning) ขั้นที่ 3 ลงมือทำค้นคว้าสร้างความเข้าใจ (Proceeding) ขั้นที่ 4 ทบทวนไตร่ตรองแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (Pondering) ขั้นที่ 5 นำเสนอแบ่งปันรายงานผลการศึกษา (Presenting)

4.6 ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) และสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาครู

4.7 สรุปการดำเนินการและรายงานผลการศึกษาวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD), ค่าร้อยละ % ของค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) และค่าสถิติ t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้ ขั้นที่ 1 การเตรียมปัญหาประเด็นแหล่งเรียนรู้ (Preparing) ขั้นที่ 2 วางแผนสู่แหล่งเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Planning) ขั้นที่ 3 ลงมือทำค้นคว้าสร้างความเข้าใจ (Proceeding) ขั้นที่ 4 ทบทวนไตร่ตรองแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (Pondering) ขั้นที่ 5 นำเสนอแบ่งปันรายงานผลการศึกษา (Presenting) การคัดสรรแหล่งเรียนรู้ที่ต้องการพัฒนาโครงการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ มีจำนวน 5 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ พระราชวังบางปะอิน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทรเกษมหรือวังหน้า วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดไชยวัฒนาราม พระราชวังโบราณ ได้ผ่านผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้ได้ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ (E_1/E_2) เท่ากับ 80.04/80.11 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู

2.1 การเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ทดลองกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง 30 คน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t-test	Sig
ก่อนเรียน	30	30	16.30	2.71	15.59*	.05
หลังเรียน	30	30	24.33	2.93		

df = 29 , $t_{ตาราง, .05} = 1.6991$ ($15.59 > 1.6991$) *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า คะแนนผลการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 24.33$, S.D. = 2.93) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 16.30$, S.D. = 2.71) และค่าสถิติ (t-test) เท่ากับ 15.59 ดังนั้น ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการประเมินการพัฒนาโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักศึกษาครู ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาทำการแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่มทำการเลือกแหล่งเรียนรู้และได้ทำการศึกษาเป็นระยะๆ ตามเกณฑ์การประเมินและตัวบ่งชี้ที่ได้กำหนดไว้ตามการดำเนินการวิจัย ได้ผลการประเมินดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินการพัฒนาโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

เกณฑ์การประเมินโครงการ	เกณฑ์ที่ 1 องค์ประกอบ โครงการ (3 คะแนน)	เกณฑ์ที่ 2 วัตถุประสงค์ (3 คะแนน)	เกณฑ์ที่ 3 กระบวนการ ดำเนินการศึกษาแหล่ง เรียนรู้ (3 คะแนน)	เกณฑ์ที่ 4 วิธีการ/ เครื่องมือการศึกษา แหล่งเรียนรู้ (3 คะแนน)	เกณฑ์ที่ 5 การรายงาน ผลการศึกษา (3 คะแนน)	เกณฑ์ที่ 6 การนำเสนอและ สรุปโครงการ (3 คะแนน)	ค่า เฉลี่ย	ร้อยละ	แปล ผล
กลุ่มที่ 1 บางอินถิ่นอยุธยา	3	3	2	3	3	2	2.67	88.89	ดี
กลุ่มที่ 2 ย้อนรอยสถานมงคลกรุงเก่า	3	3	2	3	3	2	2.67	88.89	ดี
กลุ่มที่ 3 เกี่ยวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์	3	3	3	3	2	3	2.83	94.44	ดี
กลุ่มที่ 4 ก้าวไปวัดไชย	3	3	2	2	2	2	2.33	77.78	พอใช้
กลุ่มที่ 5 ย้อนรอยประวัติศาสตร์ พระราชวังโบราณ	3	3	3	3	3	3	3.00	100	ดี
สรุปเฉลี่ยรวม	3.00	3.00	2.40	2.80	2.60	2.40	2.70	90.00	ดี

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรายเกณฑ์การประเมิน เท่ากับ 2.70 และมีคะแนนการประเมินรายกลุ่มเฉลี่ยร้อยละ 90

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู หลังจากการจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้ทำการศึกษาศึกษาความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ซึ่งได้ผลการสอบถามจากนักเรียน สรุปได้ภาพรวมดังนี้

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู

รายการสอบถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านเนื้อหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้	4.32	0.64	มาก	1
ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.26	0.76	มาก	3
ด้านเจตคติและประโยชน์ในการเรียนการสอน	4.29	0.81	มาก	2
รวมเฉลี่ย	4.29	0.74	มาก	-

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.29, S.D. = 0.74) โดยด้านเนื้อหาความรู้จาก

แหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.32, S.D. = 0.64) รองลงมาเป็นด้านเจตคติและประโยชน์ในการเรียนการสอน (\bar{X} = 4.29, S.D. = 0.81) และด้านการจัดการเรียนการสอน (\bar{X} = 4.26, S.D. = 0.76)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู พบว่า ได้ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 80.04/80.11 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แผนการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้พัฒนาขึ้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและมีการพัฒนาหลายขั้นตอน จนเกิดประสิทธิภาพที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหาอย่างเหมาะสม รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ยังมีเนื้อหาที่ใกล้ตัวของผู้เรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดท้องถิ่นของตนเอง และพบเห็นได้จริง สอดคล้องกับวไลลักษณ์ พัศดร (2553) กล่าวไว้ว่า แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษา และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับบอนเวลล์และเอลสัน (Bonwell & Eison, 1991) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบ Active Learning คือการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์ (2558) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิบัติในรายวิชาระบบสารสนเทศ สำนักงานอัตโนมัติในงานธุรกิจของนักศึกษาภาคปกติ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 52 คน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบใฝ่รู้ด้วยเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ เท่ากับร้อยละ 85 ซึ่งสูงเกณฑ์ร้อยละ 70 และสอดคล้องกับงานวิจัยของญาณัญญา ศิริภัทร์ธาดา (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนวิชาหลักการตลาดโดยการสอบแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้อยู่แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและสามารถทำข้อสอบได้คะแนนสูงมากกว่าเดิมได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรคือ 70% ขึ้นไป ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู พบว่า มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เนื่องมาจากการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่

เป็นกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติ ศึกษาเรียนรู้ และค้นคว้าจากสื่อเรียนรู้แหล่งต่างๆ ได้ลงพื้นที่จริงเพื่อสัมผัสประสบการณ์เรียนรู้จากพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนการวางแผนการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาจากการเรียนรู้จากการวางแผนการทำโครงการศึกษาเรียนรู้จากสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น โดยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้ที่ได้รับจากการนำเสนอเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ไปศึกษาเรียนรู้มา ซึ่งมีการวางแผนอย่างเป็นลำดับขั้นตอน จึงทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ความรู้เพิ่มมากขึ้นจากก่อนศึกษาเรียนรู้ สอดคล้องกับ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553) ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนแนว Active Learning เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร จำปา (2559) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น มีคะแนนในการประเมินความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของรสิตา รักสกุล และคณะ (2558) ได้ทำการศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ Active Learning ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่และภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning มีคะแนนจากการทดสอบสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านเนื้อหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านเจตคติและประโยชน์ในการเรียนการสอนและด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตผู้เรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ได้ลงมือปฏิบัติจริงจากการศึกษาค้นคว้า มีการซักถาม สนใจกับการทำกิจกรรม มีบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ผู้เรียนได้รับความรู้ เกิดความสนุกสนาน จากการเรียนรู้ด้วยสถานที่จริง ดังที่ พรทิพย์ วงศ์ไพบุลย์ (2560) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ควรสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าตอบและมีความสุขทุกการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม การอภิปราย และการเจรจาโต้ตอบ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร จำปา (2559) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริม

กระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนมีสำนึกรักษ์ท้องถิ่นในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของวรวรรณ เพชรอุไร (2555) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แบบแอกทีฟในรายวิชา อย 341 การแปรรูปยาง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้น และมีความสนใจที่อยากจะร่วมกิจกรรมมากกว่าการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู ทั้ง 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมปัญหาประเด็นแหล่งเรียนรู้ (Preparing) เป็นการศึกษาบริบทและข้อมูลพื้นฐานเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบและวางเป้าหมายการเรียนรู้ได้ถูกต้องและเป็นระบบ ขั้นที่ 2 วางแผนสู่แหล่งเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Planning) เป็นการวางแผนการศึกษาแหล่งเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญของการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ผู้ทำการศึกษาจะต้องออกแบบและวางแผนตลอดจนเขียนโครงการ เพื่อให้ทราบเป้าหมายของการศึกษาเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ลงมือทำค้นคว้าสร้างความเข้าใจ (Proceeding) เป็นการฝึกปฏิบัติที่แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มีขั้นตอนที่ผู้ศึกษาได้ประสบการณ์ตรง การทบทวนเป้าหมายของการเรียนรู้จะเป็นทางเดินที่ผู้ศึกษาจะใช้ยึดหลักในการศึกษาข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อมทางประวัติศาสตร์ ขั้นที่ 4 ทบทวนไตร่ตรองแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (Pondering) เป็นกระบวนการเขียนรายงานเป็นขั้นตอนที่ผู้ศึกษาได้นำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ นำมารวบรวม เรียงเรียงเขียนรายงานผลให้ครอบคลุมเป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการ ขั้นที่ 5 นำเสนอแบ่งปันรายงานผลการศึกษา (Presenting) เป็นการนำเสนอผลการศึกษาเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการศึกษาแบบโครงการที่ช่วยให้ผู้ศึกษาสรุปและนำเสนอองค์ความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายในการเรียนรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. สามารถปรับแผนกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระและใช้เทคนิคหรือขั้นตอนกิจกรรมอื่นๆ มาเสริมในขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากขึ้น
2. ควรนำการเรียนรู้แบบ Active Learning มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยพัฒนาให้เกิดความน่าสนใจ มีความหลากหลาย และมีกิจกรรมที่สร้างความสนุกต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น รวมถึงเทคนิควิธีการสอนแบบอื่นๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มมากยิ่งขึ้น
3. ควรพัฒนาการเรียนการสอนแบบ Active Learning ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในเรื่องอื่นๆ หรือกิจกรรมอื่นต่อไปเนื่องจากส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ เจตคติและการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นสำหรับการพัฒนานักศึกษาครูที่จะช่วยให้สามารถจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างมืออาชีพ
2. ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและพัฒนาทักษะวิชาชีพครู โดยใช้วิจัยเป็นฐานหรือโครงการเป็นฐานในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สู่ชั้นเรียน
3. ควรทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Active Learning กับวิธีการสอนแบบอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์. (2558). *Active Learning: การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ*. นครสวรรค์: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). *Active Learning*. เชียงใหม่: คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ญาณัญญา ศิรภัทรธาดา. (2553). *การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนวิชาหลักการตลาดโดยการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning)* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิศร จันทรสุข. (2552). *ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: คู่มือกระบวนการจัดตั้งปัญญา*. นครปฐม: ศูนย์จิตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรทิพย์ วงศ์ไพบูลย์. (2560). การเรียนรู้เชิงรุกและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning). *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 8(2), 327-336.
- รลิตา รักสกุลและคณะ. (2558). *สัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ Active Learning ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่และภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี* (รายงานผลการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- รวรรณ เพชรอุไร. (2555). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แบบแอกทิฟในรายวิชา ออย 341 การแปรรูปยาง* (รายงานผลการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

- วไลลักษณ์ พัสตร. (2553). การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป โดยบูรณาการ แหล่งเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่เพชรบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านลาดวิทยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศศิพัชร จำปา. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์. *วารสาร Veridian E-Journal Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9(2), 1158-1171.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง. (2545). ชุดพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน: สอนเด็กให้คิดเป็น. กรุงเทพฯ: เสริมสิน พรี่เพรส ซิสเต็ม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). แหล่งเรียนรู้โรงเรียนดีใกล้บ้าน. กรุงเทพฯ: เสนาธรรม.
- อุดม เขยกีวงศ์. (2545). หลักสูตรท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- Bonwell, C.C., & Eison, J.A. (1991). *Active Learning Creating Excitement in The Classroom*. ASHEERIC Education Report. Washington DC: The George Washington University.